

NE VY, ALE BŮH

I. ČTENÍ Z BIBLE Genesis 44,1–45,8

II. ČTENÍ Z BIBLE Genesis 45,8

A tak jste mě sem neposlali vy, ale Bůh.

KÁZÁNÍ Ne vy, ale Bůh

Hominum confusione et Dei providentia Helvetia regitur. Tato latinská věta je národním heslem Švýcarské konfederace. Česky to znamená: Švýcarsko je řízeno lidskou pomateností (či chybami) a Boží prozřetelností.

A když místo Helvetia dáte slovo mundus – svět, znamená to, že nejen běh Švýcarska, ale celého světa, určují lidské omyly a Boží prozřetelnost. A i v této podobě je to rčení známé: Hominum confusione et Dei providentia mundus regitur.

Toto slovo se v sobě pokouší shrnout dvojí: skutečnost, že tento svět je řízen Bohem a že není jen chaotickým zmatkem, že svět je veden a řízen – a současně skutečnost, že v tomto světě je tolik hrozného a těžkého, tolik zlého.

Kdo má vinu na tom, že to na světě tak špatně vypadá? Kdo může za to, že jsou války a zabíjení? Kdo může za to, že jedni nemají co do úst a druzí se přecpávají a vyhazují potraviny? Jak to, že je tu sociální nespravedlnost? A tak dále a tak dále. Jak to tak může být? Existuje vůbec Bůh, když je to na světě tak, jak to je? Jestli je Bůh, jak se na to může dívat? Stará se vůbec Bůh o svět?

Myslím, že mezi vámi snad není nikdo, kdo by se s touto otázkou v nějaké formě nesetkal, anebo alespoň sám sobě na ni nedával odpověď. Někteří lidé kladou tuto otázku jen diskusivně. Sami nic těžkého neprožili, nouze světa se netýká jejich srdce, nic proti této nouzi nedělají – a tak tuto otázku kladou docela lehce. A odpověď na ni je vlastně ani nezajímá.

Jiní to prožili na vlastní kůži: koncentrační tábory, pochody smrti, politické procesy, odsouzení, mučení, všelijaké hrůzy. Zdá se mi, že tito lidé kladou tuto otázku daleko méně vyzývavě. Někteří se smutkem a zmatkem, jiní s pocitem vítězství: Tak vidíte! Stará se Bůh o tento svět?

Pokoušeli se na to odpovědět lidé, kteří si říkali deisté. Říkali: Ano, Bůh stvořil svět, ale když mu dal zákony, už to teď běží samo. Bůh už se o tento svět nezajímá, nepečuje o něj, nezasahuje do něj. Bůh sice existuje, ale o nic se nestará.

2.

Jenomže kdo věří v Boha Abrahamova, Izákova a Jákobova, kdo věří v Boha Josefova, a kdo věří v Ježíše Krista, nemůže se spokojit s takovou odpovědí. Hledá jinou odpověď.

Naši reformovaní (helvétští) otcové víry našli odpověď, kterou vyčetli z Písma: Bůh řídí tento svět. Bůh není mimo dění světa. Bůh není neosobní osud.

A přece tento svět není řízen jen Boží starostlivostí a prozřetelností. Co věci v něm zavinuje lidský hřích, a způsobují lidské chyby. Zlo, které lidé dělají, navzdory tomu, že jim Bůh ukládá dělat dobro, také zasahuje do běhu světa.

Kdo poslal Josefa do Egypta? Kdo ho oddělil od jeho rodiny? Kdo způsobil, že se stal otrokem? Kdo může za to, že 18 let seděl ve vězení? Kdo mu připravil tolik trápení, ponížení a zkoušek? Kdo způsobil takovou bolest jeho otci?

Anebo vztaženo na dnešek: Kdo může za války, za trýznění lidí, za teroristické útoky, za brutální zabíjení, za všechno zlo, které vidíme kolem sebe, které vidíme ve světě? Kdo může za všechny nespravedlnosti a krutosti, jichž jsme svědky?

Odpovědět můžeme jednoznačně a naprosto zřetelně: Josefovi bratři. Oni jsou pravými viníky, kteří za všechno mohou. Jejich zloba a nenávist to byla, která prodala Josefa za otroka, jejich tvrdé srdce to bylo, které to zavinilo. Jejich vina to je, jejich vina. A vše by mohlo křičet: Je to jejich vina.

Člověk za to všechno může. Člověk se svou bezcitností, svou tvrdostí a zlobou. Člověk, který nenávidí svého bratra a který mu připravuje mu zlé věci. Co zloby, lidské zloby je možno spatřit v tomto světě. Kolik zloby dřímá v dětech. Co krutosti a ponižování. Co rozkoše z týrání a ubližování druhým. A co když se rozvášní pudy člověka. Někdy stačí jeden fotbalový zápas, aby se ukázalo, co všechno v člověku ukryto dřímá. Kolik temných vášní, kolik hrubosti a násilí, kolik špatnosti.

Člověk má ve své ruce tento svět. Člověk může za ničení přírody, za proměňování krásné země v měsíční krajinu, člověk může za války, za hlad ve světě, za to, že se vynakládají spousty peněz na zbraně, místo na pomoc lidem.

Od osvícenství žili lidé v iluzi, že člověk je v podstatě dobrý a vychovatelný. Soudili, že když se slušně nají, bude mít slušné podmínky k životu, že z něho bude dobrý člověk. Soudili, že když se mu dostane vzdělání, osvěty, tak to v něm překová zlo. Až dojemně věřili, a mnozí dodnes věří, v tuto zdokonalitelnost člověka.

Jenomže to je veliký blud a hrozný omyl. V zajištěné a vzdělané společnosti zločinnost narostla do nebývalé míry. Vzdělaný člověk se propůjčil a propůjčuje hroznému ničení, které hrozí zničit celou zemi. Jestli je tento svět řízen jenom člověkem, pak je vidina budoucnosti děsivá.

3.

Josef vyznává: „Ne vy, ale Bůh mě sem poslal.“ Tento svět neřídí jenom lidé a jejich chyby a zloba a omyly. Tento svět je řízen Boží prozřetelností, Boží moudrostí a mocí. Bůh nepustil ze své ruky svět ani osudy nás lidí. To je nevyčerpatelný zdroj naděje, jediné naděje, kterou můžeme mít.

Doufat v dobro člověka, v jeho rozumnost, to je naivita. Ale doufat, že Bůh všechno vidí a řídí dle svých přesných cest, to je naděje a radost.

Bůh, který vesmír řídí a dbá i na svit hvězd, má v péči také lidi, je vůdcem v spleti cest. ... Mou cestu, Bože, řídíš, máš mnoho možností... (píseň Svěť celý život Pánu, 701, sl. 1 a 5).

Nuž, ztiš se, duše, ztiš se cele a svěť se Páně vedení, neb moudrá ruka Stvořitele vše řídí k tvému spasení; on, jenž nám v Kristu Otcem jest, ví nejlíp, jak nás k cíli vést (píseň Kdo Bohu ve všem oddává se, 703).

Mou cestu v rukou máš, jdu s důvěrou, neselže láska tvá, jdu s důvěrou... I když musím projít temným údolím, jdu s důvěrou (píseň 719).

Hovořil jsem s jedním velmi vzdělaným člověkem. Oženil se, ale neměli děti. Říkal mi, že se s manželkou dohodli, že žádné děti mít nebudou, protože výhled do budoucnosti je po všech stránkách hrozivý. A mít děti by bylo nezodpovědné. Říkal mi: „Vy přece ledacos znáte, máte rozhled, vidíte to také.“ Potvrdil jsem mu to: Výhled do budoucnosti je v mnoha ohledech opravdu černý.

Nato se mě zeptal: „Jak to že máte odvahu mít děti?“

Odpověděl jsem mu: „Já věřím, že tento svět má v ruce Bůh; a že je to nejenom lidská zloba, ale Bůh, kdo mluví do běhu tohoto světa. Bez této víry bych se asi také neodvážil mít děti.“

Josef jde životem s touto jistotou: Bůh řídí mé osudy. Bůh jde se mnou. Lidé mohou dělat hrozné věci, ale Bůh bere tuto zlobu do ruky a proměňuje ji. Proto Josef nemůže nenávidět svoje bratry.

Nenávist chová ve svém srdci jen ten, kdo nevěří v Boha. Protože ten za vším vidí jen lidi a jejich zlobu – a proto nenávidí. Kdo vidí stopy Božího vedení, ten ztratí nenávist. Za zlým činem bratří vidí Josef Boží řízení, dokonce Boží řízení na záchranu těch, kteří mu ublížili: „Vy jste chtěli zlo, ale Bůh to proměnil v dobro i pro vás.“

Jak hluboký vnitřní klid zavládne v srdci toho, kdo uvěřil v Boha, který vede jeho vlastní osudy i osudy celého světa. Jak hluboký pokoj získá ten, kdo dal svůj život Ježíši, z něhož dýchala právě tato hluboká důvěra: ani vrabec nespadne na zem bez dopuštění nebeského Otce; i vaše vlasy jsou spočítány (Mt 10,29–30).

Tato důvěra vyzařovala z apoštola Pavla, když napsal (Římanům 8,28): „Všechno napomáhá k dobrému těm, kdo milují Boha.“

Tato důvěra, že Bůh řídí naše cesty, zbavuje člověka, který dal svůj život Kristu, nervozity, podrážděnosti, stavů úzkosti, zbavuje jej nenávisti a dává mu vidět i budoucnost docela jinak: i za černými mraky lidské zloby a hříchu probleskuje Boží světlo. Světlo spásy, světlo Božího království. Kdyby tomu tak nebylo, nezbylo by než si zoufat.

4.

A ještě jedno ovšem musíme slyšet z tohoto příběhu: bratří vidí to, že Josefa prodali, ne jako Boží řízení, ale jako svoji vinu. Josef vidí – zcela správně – své

prodání jako Boží vedení, jeho bratři vidí – také zcela správně – svůj čin jako svoji vinu. Víra v Boží vedení nezbavuje člověka odpovědnosti a nevymazává lidský hřích.

Tento dvojitý pohled je rub a líc jedné mince. To, že Josef vidí za nenávisť svých bratří Boží vedení, nezbavilo bratry ničeho z toho, že oni konali zlo a že jediné hluboká lítost a vyznání viny může být jejich reakcí na to, co se stalo. A bratři opravdu prožívají chvíli hlubokého pokání a lítosti, když říkají: „Tohle je Boží trest za naše zlé jednání s Josefem před lety.“

Nelze udělat zlo a pak postiženého utěšovat: „Nic si z toho nedělej, Bůh to vezme do ruky.“ To by byl nejhorší cynismus. Zlý čin druhého vůči sobě smíme vidět ve světle Božího vedení, na svůj vlastní zlý čin ale můžeme reagovat jen a jen opravdovým pokáním.

Bůh řídí kroky lidí a tento svět svou rukou, ale to z nikoho nesnímá odpovědnost za to, co ve svém životě dělá. Jaká radost, když provinilec může vidět svou vinu a činit pokání, a postižený za vším zlým vidět Boží řízení.

Nechť nám Bůh dá svého Ducha, abychom viděli Boha působícího v Kristu i dnes.

MODLITBA PO KÁZÁNÍ

Pane, uč nás odpovědnosti za vlastní činy i běh světa. Odpust nám, kde selháváme. Uč nás žít vírou, že řídíš kroky lidí i celý svět svou rukou, uč nás vidět i v těžkých věcech, které nás potkávají, tvé dobré řízení. Pane, máme tě rádi. Daruj nám víru a důvěru, že těm, kdo tě milují, napomáhají všechny věci k dobrému. Amen.

Michal Šourek, 22. 1. 2023